

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILARNING YOZMA NUTQ KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING KOMPLEKS METODIK TIZIMI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19044484>

Alimova Dilorom Xudoyqulovna

Email: diloromalimova55@gmail.com

*Toshkent amaliy fanlar universiteti, Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi
kafedrası v.v.b dotsenti.*

Qahramonova Mohinur Jasurbek qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4-kurs talabasi

Email: mohinurqahramonova81@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari, psixologik xususiyatlari va samarali metodik tizimi ishlab chiqilgan. Yozish ko'nikmasining tarkibiy modeli (grafomotor, lingvistik, kognitiv va kommunikativ komponentlar) asosida bosqichma-bosqich rivojlantirish mexanizmi taklif etildi. Tajriba-sinov natijalari interfaol metodlar, STEAM integratsiyasi va reflektiv tahlil asosidagi kompleks yondashuv samarali ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: yozma nutq, yozish kompetensiyasi, funksional savodxonlik, boshlang'ich ta'lim, metodik tizim, STEAM integratsiya, refleksiya.

Abstract

This article presents a comprehensive methodological system for developing writing competence in primary education. The structural components of writing skills are analyzed and an integrative model based on interactive methods and STEAM approach is proposed. Experimental results confirm the effectiveness of the complex pedagogical system.

Аннотация

В данной статье разработаны научно-теоретические основы, психологические характеристики и эффективная методическая система развития письменной речи учащихся в процессе начального образования. Предложен механизм поэтапного развития, основанный на структурной модели навыков письма (графомоторный, лингвистический, познавательный

и коммуникативный компоненты). Результаты экспериментального исследования показали эффективность комплексного подхода, основанного на интерактивных методах, интеграции STEAM-подхода и рефлексивного анализа.

Ключевые слова

письменная речь, письменная речь, функциональная грамотность, начальное образование, методическая система, интеграция STEAM-подхода, рефлексия.

Kirish

Boshlang'ich ta'lim bosqichida yozma nutqni rivojlantirish o'quvchilarning umumiy intellektual salohiyati va funksional savodxonligini shakllantirishning asosiy omillaridan biridir. Zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Xalqaro baholash dasturlari, jumladan, PISA tadqiqotlari o'quvchilarning matn bilan ishlash va yozma fikrni ifodalash qobiliyati ularning umumiy ta'lim sifati ko'rsatkichiga bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Shu bois yozma nutqni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Muammoning dolzarbligi va ilmiy yangiligi

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida:

imlo xatolarining ko'pligi;

gaplar o'rtasida mantiqiy bog'liqlik yetishmasligi;

fikrning izchillik bilan bayon qilinmasligi;

mustaqil matn yaratishdagi qiyinchiliklar kuzatilmoqda.

Ilmiy yangilik quyidagilardan iborat:

Yozish kompetensiyasining to'rt komponentli modeli ishlab chiqildi.

STEAM integratsiyasi asosida yozma nutqni rivojlantirish mexanizmi taklif qilindi.

Refleksiv baholash va o'z-o'zini tahlil qilish algoritmi ishlab chiqildi.

Nazariy asoslar

Yozma nutq psixologik jihatdan murakkab faoliyat bo'lib, u tafakkur, xotira va nutq jarayonlari bilan chambarchas bog'liq. Lev Vygotsky yozma nutqni tafakkurning yuqori shakli sifatida talqin etgan va uni ichki nutqni tashqi shaklga keltirish jarayoni deb izohlagan.

Shuningdek, Konstantin Ushinsky savod o'rgatishda izchillik va tizimlilik tamoyillarining ahamiyatini ta'kidlagan.

Yozma nutq kompetensiyasining tarkibiy modeli

1. Grafomotor komponent

harf shakllarini to'g'ri yozish
qo'l harakati koordinatsiyasi
yozuv tezligi va aniqligi

2. Lingvistik komponent

imlo qoidalari
grammatik to'g'rilik
so'z boyligi

3. Kognitiv komponent

rejalashtirish
 mantiqiy izchillik
tahlil va umumlashtirish

4. Kommunikativ komponent

auditoriyani hisobga olish
matn maqsadini belgilash
fikrni ravon bayon qilish
Metodik tizim va amaliy mexanizm

1-bosqich: Texnik tayyorgarlik

Harf va bo'g'in mashqlari- "A" harfi

Rasm g'oyasi:

Ayiq , Anor , Archa

Topshiriq: Rasm nomini ayting.

So'z boshida qaysi harf kelgan?

"A" harfi bilan yana 3 ta so'z toping.

Interfaol o'yin g'oyalari

"Rasmni top - harfni ayt"

Rasm ko'rsatiladi, bolalar birinchi harfni aytadi.

“Bo‘g‘inga sakra” o‘yini

Polga bo‘g‘inlar yoziladi (ma, na, bo, la). Bola rasmga mos bo‘g‘in ustiga sakraydi.

“Ortiqcha rasmni top”

3 ta rasm beriladi: ayiq, anor, baliq.

Qaysi biri “A” harfi bilan boshlanmaydi?

Ko‘chirma yozuv

Ko‘chirma yozuv – bu o‘quvchining tayyor matnini diqqat bilan o‘qib, xatosiz va chiroyli yozib ko‘chirish mashqidir. Bu usul yozuv malakasi, imlo savodxonligi va husnixatni rivojlantiradi.

Maqsadi: To‘g‘ri va ravon yozishga o‘rgatish. Harflarni to‘g‘ri ulash. So‘z va gaplarni xatosiz ko‘chirish. Imlo qoidalarini mustahkamlash.

1-sinf uchun namunalar

1-topshiriq (harf va so‘z darajasida)

Namuna: Ona. Ota. Bola. Maktab.

Diktant

2-bosqich: Gap darajasida ishlash

So‘zlardan gap tuzish- maktabga , men , boraman. Men maktabga boraman.

Gapni kengaytirish- unga qo‘shimcha so‘zlar qo‘shib, mazmunini boyitish. Kichkina bola hovlida to‘p o‘ynadi.

Sinonim va antonimlardan foydalanish

Sinonim – ma‘nosi bir-biriga yaqin so‘zlar.

Misollar: chiroyli – go‘zal, katta – ulkan, tez – shiddatli

Antonim – ma‘nosi qarama-qarshi so‘zlar.

Misollar: katta – kichik, issiq – sovuq, yaxshi – yomon

3-bosqich: Matn yaratish

Reja asosida yozish

Rasmlar asosida hikoya tuzish

“Klaster” metodi

4-bosqich: Ijodiy yozuv

Erkin mavzuda insho

Tajriba natijasini yozma ifodalash

Muammoli vaziyat asosida matn yaratish

STEAM integratsiyasi asosida yozma faoliyat

Masalan, tabiatshunoslik darsida suvning bug'lanishi tajribasi o'tkaziladi.

O'quvchi kuzatish natijalarini yozma shaklda bayon qiladi:

Tajriba maqsadi

Jarayon tavsifi

Natija

Xulosa

Bu usul yozish jarayonini ilmiy tafakkur bilan bog'laydi.

Refleksiya va baholash mezonlari

Yozma ishlar quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

imlo aniqligi

grammatik to'g'rilik

mantiqiy izchillik

ijodiy yondashuv

O'quvchilar o'z ishlarini quyidagi savollar asosida tahlil qiladilar:

Fikrlarim izchilmi?

Imlo qoidalariga rioya qildimmi?

Matnim tushunarlimi?

Tajriba-sinov natijalari

6 oylik tajriba natijasida quyidagi o'sish kuzatildi:

Ko'rsatkich	Boshlanishi	Yakuni
Imlo savodxonligi	63%	88%
Matn tuzish malakasi	57%	85%
Mantiqiy izchillik	60%	83%

Natijalar kompleks metodik tizim samaradorligini tasdiqladi.

Muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yozma nutqni rivojlantirish jarayoni faqat an'anaviy mashqlar bilan cheklanmasligi kerak. Integrativ, interfaol va refleksiv metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini faollashtiradi. Yozish ko'nikmasi rivojlanganda o'quvchining umumiy o'qish savodxonligi ham oshadi.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish:

Tizimli va bosqichli metodika asosida;

Interfaol metodlardan foydalanish orqali;

STEAM integratsiyasi yordamida;

Refleksiya va baholash mezonlari asosida

amalga oshirilganda yuqori natija beradi.

Mazkur metodik tizim boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
- 2.Davlat ta'lim standarti. Boshlang'ich ta'lim. – Toshkent, 2021.
- 3.Vygotsky L.S. Tafakkur va nutq. – Moskva, 1934.
- 4.Ushinskiy K.D. Pedagogik asarlar. – Moskva, 1954.
- 5.Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2019.

26.Saparova, U. B. (2023). IN ENSURING ECONOMIC GROWTH, FAMILY BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP SHAPE CONCEPTS IN THE MINDS OF READERS. *Confrencea*, 6(6), 342-347

7. Alimova, D. (2024). Boshlang 'ich sinf darslarida STEAM ta'lim texnologiyasini qo 'llashning metodik ahamiyati. *Modern Science and Research*, 3(1), 1-3.

8. BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QUVCHILARINING STEAM TA'LIMI ORQALI O 'ZO 'ZINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

AQY Azadovna, XY Mamatqulovna - *Eurasian Journal of Academic Research*, 2024

9. Развитие компетентности саморазвития учащихся начальных классов
К Абдиева - *Общество и инновации*, 2023 Похожие статьи

10.Khudoykulovna, A. D. (2025). EFFICIENCY FACTORS OF TEACHING MATHEMATICS AND NATURAL SCIENCES BASED ON NEW INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES. *AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING*, 3(9), 665-674.

11.Saparova U. B. Theoretical principles of forming the skills of economic education in students // *Procedia of Theoretical and Applied Sciences*. - 2023. - T. 11.

12.Saparova U. B. Pedagogical Principles of Forming Economic Education Skills in Primary Class Students with Family Partnership // *Best journal of innovation in science, research and development*. - 2023. - T. 2. - №. 9.

13.Bakhromovna, S. U. (2025). MODERN MECHANISMS FOR DEVELOPING PRIMARY SCHOOL STUDENTS'RESOURCE MANAGEMENT SKILLS WITHIN THE EDUCATIONAL CLUSTER. *SHOKH LIBRARY*, 503-505.